

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Verus Ecclesiasticus Vocationem suam cognoscendi Avidus, Eidemqve Correspondendi Studiosus

Mansi, Giuseppe

Francofurti ad Mœnum, 1693

Cap. IV. De sacro Evangelio

urn:nbn:de:hbz:466:1-38106

fuisse ab Apostolo Paulo, optimum, tione
 fungebatur officio Judicis, cum tamen mine
 merito illi deberetur nomen pessimi. Quo- culo,
 author sit Prosa defunctorum, multum reccat
 scriptoribus controversitur; & licet nullo nos per
 modo acceptetur opinio illorum, qui illius ia fur
 adscribunt aut Gregorio Magno, aut S. Ber- Marci
 nardo, inveniuntur tamen qui putant com- videtur
 positam à S. Bonaventura, aliqui à Martino- laudes
 Aquasparta Cardinale aut à Thoma Celano, sumpli
 omnibus tribus ex ordine Minorum. Alii O mi
 putant prodiisse ab Augustino Bugellino Pie- Carbo
 montensi, ex ordine S. Augustini. Commu- Et per
 niter tamen videtur attribui vel Umberto Go- lli R
 nerali, vel Latino Cardinali Ursino, qui- to C
 ambo fuerunt ex ordine Prædicatorum. out h
 su m
 citant
 emont
 gare
 erit d
 uomoc
 emni
 quos C
 angel
 cellen
 te, ber
 Ama
 tion

Caput Quartum.

De Sacro-Sancto Evangelio.

A Necedentibus, ac præmissis hinc dis-
 positionibus proceditur ad intromi-
 dum sacrosanctum Evangelium, quod te-
 men antequam inchoetur, præscribitur Mi-
 nistris Altaris à Rubricis, ut pro acta ho-
 summe venerationis, humillime recitent
 breuem illam orationem, quæ incipit, *me-
 cor meum*, quæ verba quasi videntur ex
 pra ex liturgia S. Jacobi Apostoli ante ince-
 tion

tionem dici solita, suntque hujusmodi: *Domine Jesu Christe illo duplicis natura Carbun- culo, quo forcipe labia Isaia attigisti, & ejus peccatum abstulisti, tange & nostros sensus, & nos purga ab omni macula.* Parum differen- tia sunt illa, quæ recitantur in liturgiis S. Marci, S. Basilii, & S. Joannis Chrysoctomi, videturque ex illis S. Paulinus, celebraturus laudes sancti Felicis Presbyteri & Martyris, scripsisse hanc invocationem: *Nat. 9. Omihi fulminea Cherubim si forcipe sumptum Carbonem ex ipsa Domini procul auferat ara, Et peccatoris male pingvia labra perurat.* *lib. Rosweydu* in suis notis bene advertit, *Cherubim*, substitui debere *Seraphim*, sicut habet vulgata nostra, quod fortè, aut in memoria, aut amanuensium irrepsit negligentia. Deinde petitur benedictio, ad demonstrandum, quod nemo sibi debeat arrogare officium prædicandi, si ad hoc non fuerit destinatus, juxta monitum Apostoli; *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Et ut plenius demonstretur, in quanta apud antiquos Christianos fuerit veneratione sacrum evangelium, moris erat pro actu illo adeo excellenti exercendo à proprio Episcopo petere benedictionem. In qua functione moris Amalarius Diaconum, ut bene meminere

im-

impertita sibi à celebrante benedictio:
*Dominus sit in corde tuo &c. Intendat, diligenter Diaconus, ut cor ejus cum Dominis
 verbis vadat, & non sit infructuosa oratio Sacer-
 dotis; Dominum in mente teneat, quem suscipit
 per benedictionem Sacerdotis: & ut non exal-
 lent verba imposta, neve introeant nociva signa
 crucis facta, manu Sacerdotis super caput qua-
 munitur.*

Non legitur Evangelium ab illa parte, qua
 qua lecta fuit Epistola, sed in altera, ad de-
 monstrandum legem sanctam translatam esse
 se à Judæis ad Gentiles, ideoque etiam Misa-
 sale ab uno, ad alterum cornu deferretur. Hoc
 ipsum insinuare voluerunt Apostoli, dum vi-
 dentes pervicaciam, ac obstinaram Hebræo-
 rum voluntatem dixerunt; *vobis oportebat an-
 nuntiare Regnum Dei, sed quoniam repulsi
 estis, ecce convertimur ad gentes.* Etiam in
 Missa solemni ad illud deferuntur accensis ce-
 rei, ad distinctionem Epistolæ, qua legem
 veterem cum figurarum obscuritatibus ob-
 notat, uti eleganter S. Paulinus observat
 Car. de Cels.

Inde sub antiquo legitur velamine Moyses

Judæis nebula cordis operius adhaesit.

Quam de luminibus mentis mihi credidit

auferre,

CHRISTUS, adumbratas discutiens
species.

Seque docet prisca velatum legis in um-
bra,

Itaque revelatum corporis in facie.

Ritus illius antiquitatem sufficienter demon-
strat S. Hieronymus scribens contra Vigi-
lantium: *Per totas Orientis Ecclesias, quando
legendum est Evangelium, accenduntur lumi-
na, jam sole rutilante, non utique ad fugandas
tenebras, sed ad signum latitiae demonstrandum.*
Unde & virgines semper habent accensas lam-
pades. De S. Leone III. qui à Græcis ad Fran-
cos Imperium transtulit, scribit Anastasius;
fecit lucernas fusiles duas ex argento purissimo,
hoc constituit, ut Dominicorum die, vel in
sacris solemnitatibus, hinc inde juxta lectoriū
posuissent, & ad legendum sacras lectiones, lu-
men splendore refulgerent. Et præter hoc a-
liud etiam habet significatum particulare,
quod, De tenebris nos vocavit in admirabile
nomen suum, mediante infusione habitus Fi-
dei, unde Baptismus vocatur *Illuminatio*, &
illud Baptismi Christi, ad sancta lumina, de
quo loquens S. Gregorius Nazianzenus or-
ator. *Lumina* dicit: **CHRISTUS** illumina-
re, imo potius fulgore suo nos illuminat;
aljudi-

alluditurq; ad id, quod Christus suis mandavit Apostolis; *Quod dico vobis in tenebrarum tenebrae, erit in lumine:* Et quia Doctrina Evangelica continet lumen promissionis, ac spei æternæ, hinc externo illo lumine interna denotatur illuminatio, quam accipiunt illius cultores. *Quid porrò lumen?* Dicit Sanctus Joannes Chrylостomus; *Non istud certe quod sensibus nostris subiectum est, sed aliud præstantius, quo cælum, Angelos, Archangeli, Cherubim, Seraphim, Sedes, Dominatores, Principatus, Potestates, universum cælitium exercitum, regia denique tabernacula videmus.* In Missa quæ cantatur incensum offertur, ad denotandam sacri fragrantiam Evangelii, quod sparsum per totum mundum, cunctas attraxit gentes, *in odorem unguentorum suorum.* Pronunciatur ex pulpito aliquo, seu loco eminente (cujus adhuc in variis urbis Romæ Ecclesiis apparent vestigia, uti in Sancto Laurentio extra muros, in Sancto Clemente, & Cardinalis Baronius resarciens Ecclesiæ Sanctorum Nerei & Achillei titulum renovavit antiquam consuetudinem Evangelium cantandi supra pulpitem) ad parendum mandatis divinis, quibus præcipitur ascendere iis, qui annuntiant Evangelium, imo scandere supra tecta ad illud

publicandum, ut commodè ab omnibus possit audiri; Et ad imitandum exemplum Redemptoris, qui docturus turbas ascendit in montem, utque etiam ex ipsa loci sublimitate, Evangelicæ Doctrinæ celsitudo colligatur. Quod inchoetur cum *Dominus vobiscum ex-er-iat attentionem populi*, dicit S. Thomas, & quasi recognosceret populus id, quod monet S. Augustinus: *Sonat Evangelium, vox est Spiritus*, optans ejusdem fieri particeps, respondet, *Et cum Spiritu tuo*. Proferuntur verba illa, *Initium*, vel, *sequentia sancti Evangelii*, ad monendum populum de iis, quæ essent legendæ fore aut capitis initium, vel verba quæ illud sequuntur, unde in plurali dicitur, *sequentia* id est, *sequentia verba S. Evangelii*: Statimque omnes se signant in fronte, ore, & pectore: In fronte, quia publicè debet confiteri Evangelium, ideoque necessarium, ut in fronte appareat signum passionis, quod est sancta Crux, quâ se signant, ut cum Apostolo possint dicere: *Non erubesco Evangelium*. In ore, quia *ore confessio fit ad salutem*; in pectore, quia ad instar sanctæ Cæcilie in corde portare debemus Sanct. Evangelium, quod repræsentat vitam, ac Passionem CHRISTI, ac extrinsecè impressam habere debemus S. Crucem, ad retundendas Dæmonis

nis suggestiones, ne aliquo peccati navo
 maculet, atque ita impediatur, quo minus
 debita cum puritate illud annuntiemus: ma-
 net proinde S. Joannes Chrylostomus: *Cru-
 cem non simpliciter digito in corpore, sed ma-
 gna profecto fide in mente formare oportet.*
 Nec solus populus, sed & ministri Altaris
 eodem tempore tribus prefatis crucibus
 sese signant. Triplex ille cruce se signandi
 modus prodit, uti aliqui volunt, à tem-
 pore Hæresis Arianae, & ad profitendum
 contra illam trium Personarum Divinitatem
 æqualitatem, introductum fuisse triplicem
 illum se signandi morem, qui usque ho-
 die practicatur, & maximè in *usu est apud*
 Nationem Hispanicam. Solebat olim popu-
 lus aliquandiu orare pro ministro, qui can-
 tabat, & per quem audire debebat verba sa-
 cra, cujus loco brevitatis ergo introducta
 est responsio illa brevis, quæ modo est in
 usu, *Gloria tibi Domine.* Quoad sensus sub-
 stantiam agitur de illa Act. Apost. Cap. 16.
 ubi, dum audiverunt Discipuli apertam esse
 portam Evangelio, per conversionem Cot-
 nelii Centurionis, *Glorificaverunt Deum.* S.
 Germanus Episcopus Constantinopolitanus
*Theon ter. Eccl. scribit illud dici, quia sapien-
 tiam, & sermonem Dei hunc esse omnes*

entes , clamamus Gloria tibi Domine , vel
ut Rupertus L. 1. de divin. off. c. 36. dicit , Glo-
rificantes Dominum , quia misit nobis ver-
bum salutis. Aliam insinuat rationem S. Chry-
sostomus , cur nos tali modo ad Gloria ti-
bi Domine , ante Evangelium crucibus mu-
niamus , dicitque fuisse pro instructione
Gentilium ad illud , Nos clara , inquit san-
ctus , & magna voce dicamus , & tunc ma-
ximè quando adsunt Gentiles , eximia fiducia
exclamemus Gloria nostra , caput & origo bea-
titudinis , libertas , & corona crux est. Vox
illa , Gloria tibi Domine , familiarissima fuit,
testante eodem S. Joanne Chrysofomo
67. in Matth. sanctis illis Orientis Mo-
nachis . solebantque illa uti ad agendas Deo
gratias pro beneficiis ordinariis ac cor-
poralibus , detestantes per hoc hæresim
Manichæorum , qui rerum multarum De-
um authorem non credebant. Dum in-
troatur Evangelium , omnes sese in pe-
des erigunt , juxta id , vel quod insti-
tuit , vel decreto stabilivit S. Anastasius pri-
mus , idque valde rationabiliter dicit Eminen-
tissimus quidam scriptor Card Palau. ut. di perf.
quidem Evangelium non est tantū verbum
I i Chri-

Christi, sed etiam ejus vita; videmus enim etiam olim practicum fuisse à gentilibus dum Balam falsus Prophetæ, jactans se ex parte Dei velle annunciare Balaac Num. 23. quod hic expectebat, ob majorem in audiendo reverentiam, mandavit, ut sese in pedes erigeret. Idem in Libro Judicum 6. 23. Legimus practicum, dum Eglon audiret Aod: *verbum Dei habeo ad te.* Temporibus sancti Augustini hæc reverentia non solum exhibebatur Evangelio, sed etiam aliis lectionibus, atque Martyrum actis, quæ dum in Ecclesia legerentur, omnes audientes reverenter in pedibus consistebant. Solebant milites seu Equites Hierosolymitani evaginato manibus tenere gladium, dum solemniter legeretur Evangelium, ad demonstrandam, quam promptè si opus foret, parati essent, sanguinem suum pro illius effundere defensione. Similem exercuisse cæremoniæ Carolus Quartus Imperatorem legimus, dum Moguntia in nocte Nativitatis Domini caneretur Evangelium; *Sovar. Rayn: a. 1414. n. 13.* & de Sigismundo Imperatore idem narrant Annales Ecclesiastici, quod similiter in nocte sacratissima Nativitatis Constantiæ, *Primum Missam celebrante Papa, ipse Diaconi habitum induit, legit Evangelium alta voce.*

Exiit edictum à Cesare Augusto Finito Evan-
 gelio osculum infigitur libro sacro, quod an-
 tiquitus non solum faciebat Sacerdos, &
 Diaconus, sed & totus Clerus, & populus,
 sed hoc, dicit Jonas Aurelianensis in *praf. l. 2.*
scult. imag. qui hunc ritum refert, *cujus*
causa, nisi illius, cuius verba esse credimus,
gimus? Populus respondet, *laus tibi Chri-*
ste, olim autem dicebatur *Amen,* ob h c
 forte sancti Ambrosii documentum: *Quod*
confitetur lingua, teneat affectus. In usu
 etiam fuit, *Deo gratias,* quod in substantia
 aliud non importat, quam, laus Deo.

In re merito terminatur, sacro sancta illa
 ratio hujusmodi expressione laudis, ac si-
 gnificatione amoris, siquidem, ut dicit
 Hugo à S. Victore in *spec. Eccl. Deo homines*
per Evangelium reconciliati, omnia ab eo bo-
na hausserunt: Et quia Evangelium nihil
 aliud sonat, quam *bona nova,* hinc facit Ev-
 angelii codex, ut notat Cardinalis Baronius
 in *Eccl. an. 325. n. 160.* tanto semper fuit in
 honore ac veneratione in sacris œcume-
 nicis Conciliis, ut in medio congressus
 throno aliquod Regali poneretur, prout
 in Ephesino testatur Cyrillus in *Apol. ad*
Theod. Liber ille, dicit hic sanctus, *in sede*
Regia collocatus, Divinam præ se ferebat

personam. Quantis è cælo miraculis, quæ
 tis in terra à fidelibus ditata ac ornata ve-
 rint thesauris sacra Evangelii volumina in
 diversis mundi partibus, superfluum est di-
 cere; sufficiunt enim pro hoc testimonio S.
 Gregorii Turonensis *de Gl. Conf. cap. 61.* apud
 quem in cista aurea, gemmis ornata, con-
 servari solebant. Quanta pompa reciperet
 voluerit Pragæ Carolus Quartus, Impera-
 tor, pauca aliqua folia Evangelii Sancti Mar-
 ci, dono data ab Ecclesia Aquilensi, quam
 idem sancta Evangelista fundavit, et
 in ea deposuerat, describitur à Thoma Jo-
 anne Pessina, in sua Metropoli Pragen-
 si pag. 450. Quod ordinariè in Missa à primis
 Apostolorum successoribus legi solitum, fue-
 rit, id scribit Strabo *Cap. 22. de Reb. Eccles. lib. 2.*
de rit. Eccl. cap. 23. probatque certa ac indu-
 bitata auctoritate Stephanus Duranti; ideo
 etiam instituti fuerunt illi gradus, & or-
 dines Lectorum, tandemque temporis pro-
 gressu ad solos transiit Diaconos facultas
 legendi in Missa Evangelium. *Bona de reb. eccl.*
Litur. lib. 3. cap. 7.

Verba illa quæ modo lecto Evangelio
 dicuntur: *Per Evangelica dicta, &c.* et
 dem quasi reperiuntur in antiquissimis co-
 dicibus.

ficibus, eaque non à solo celebrante, ve-
rum etiam à toto populo pronuntiaban-
tur, sicuti etiam ipsum omnibus delatum
erat ad deosculandum, in quo astu di-
cebant: *Per istos sanctos sermones Evangelii
Domini nostri IESU CHRISTI, indul-
geat nobis Dominus universa peccata nostra.*
*Coint. Tom. 2. Annal. Ecclesiast. Gal. Anno 506.
c. 47.*

Pòst Evangelium sequebatur concio, quæ
ab Episcopis fieri solebat, vel aliquo Sacerdo-
te, quod hisce verbis refert Tertullian. *de An-
t. 29. Item verò, prout scriptura leguntur, aut
psalmi canuntur, aut adlocutiones præferun-
tur, aut petitiones delegantur, ubi per Adlo-
cutiones Joannes Ludovicus de La Cerda,
obscurissimi illius authoris commentator,
intelligit Conciones, & Catechismos. Si-
mili phrasi pluribus in locis tempore infe-
riore usus est sanctus Gregorius Magnus,
& Synodus Laodicea. Clarius ante hos id
occurrit etiam ex sancto Justino Martyre,
qui in secunda Apologia ad Antoninũ Pium
dicit, moris esse, ut omni Dominica fide-
les conveniant, & finita lectione, id est Epi-
stola & Evangelio, *Is qui præest, admonet, &
hortatur, ut ea quæ Lecta sunt bona imitemur.**

Ii 3 Nec

Nec horum exemplorum deest copia apud omnes sanctos Patres usq; ad sæculum quintum Ecclesiæ, in quo particulari Canone in Concilio Agathensi pœna renovata fuit quæ anno 398. in Concilio quarto Carthagenensi constituta fuerat in illos, qui negligerent audire concionem sub Missa fieri solitam; Et Zonaras explicans Canonem Concilii Laodicensis, ipsas sacrarum caritativarum observantias exhibet: *Concilio dicitur ad Cathecumenos, vel ad populum iis docendum ac erudiendis primo loco ab Episcopis habebatur, tum prædicatione in Cathecumenos revocata illi egrediebantur.* Illa fuit dispositio Concilii Valentini, & praxis ordinaria Sanctorum Patrum, de qua abundè videri potest Ferrarius in suo libro *de Ritu Concionum*, & Bonus Mertezius in prima Parte summae Christianæ. Finita concione, Diaconus proclamabat, ut Cathecumeni, infideles, & immundi se separarent, & abirent, illisque discedentibus, primis illis rigidæ disciplinæ temporibus, portæ clauderentur, ne quis auderet accedere ad audiendum, aut aspiciendam sanctam oblationem: Nec solebant ad symbolum admittere Cathecumenos, ut observat S. Isidorus *L. i. de off. Eccl. cap. 21.* Hærent forent in actuali operè baptizandi: Habemus super hoc auctoritatem sancti Ambrosii

